
ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО. МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ

УДК:323.23

© Олександр Соснін

ІНФОРМАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ЗНАЧЕННЯ І ВПЛИВ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ

Стаття присвячена аналізу процесів розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в сучасних умовах. Автором підкреслена важливість використання комунікаційних практик у сфері державного управління. Вони також усе глибше проникають у сферу більш вузьких фахових інтересів багатьох соціально-гуманітарних та природничих наук. Зроблено висновок, що необхідно шукати нові, більш ефективні шляхи особливо при застосуванні новітніх регламентів роботи із ІКТ в управлінні суспільним розвитком, так і при тлумаченні норм нових законів у сфері інформаційних відносин у контексті глобальних викликів.

Ключові слова: розвиток ІКТ, державне управління, носії інформації, засоби обробки інформації, комунікаційні процеси.

Статья посвящена анализу процессов развития информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в современных условиях. Автором подчеркнута важность использования коммуникационных практик в сфере государственного управления. Они все глубже проникают в сферу более узких профессиональных интересов многих социально-гуманитарных и естественных наук. Сделан вывод, что необходимо искать новые, более эффективные пути в условиях применения новейших регламентов работы с ИКТ как в управлении общественным развитием, так и при толковании норм новых законов в сфере информационных отношений в контексте современных глобальных вызовов.

Ключевые слова: развитие ИКТ, государственное управление, носители информации, средства обработки информации, коммуникационные процессы.

This article is devoted to the analysis of the development process of information and communication technologies (ICT) in the modern conditions. The author underlines the importance of communication practices applica-

tion in the public management area. They also penetrate deeper into the field of more narrow professional interests of many social and humanitarian sciences. It is concluded that it's necessary to look for new more effective ways especially during the application of new orders of ICT working in the management of social development and in the interpretation of the new laws in the field of information relations in the context of global challenge.

Keywords: *ICT development, public management, media carrier, means of information processing, communication processes.*

В умовах швидких, головним чином, технологічних, змін в інформаційно-комунікаційному просторі України всі процеси комунікації в суспільстві постійно трансформуються і ускладнюються, вибудовуючи все нові й нові моделі взаємодії в системі «суспільство – влада». Все це обумовлює необхідність модернізації державного управління суспільним розвитком і якісне перетворення принципів, методів і форм управлінського впливу владних рішень в інформаційному просторі і в системі об'єкт-суб'єктних, суб'єкт-об'єктних, суб'єкт-суб'єктних відносин України. Слід визнати, що проблема використання інформаційних технологій в державному управлінні надзвичайно актуальна і багатогранна. Позначимо тільки деякі проблеми правового забезпечення процесів використання інформаційних технологій (ІТ) в державному управлінні, хоча, напевно, правильніше говорити про роль інформаційно-комунікаційних технологій, тому що саме телекомунікації (інфраструктура зв'язку), які забезпечують доставку інформації, є так би мовити «кровоносною системою» державного управління. Вони відбивають у собі багатовимірний комплекс інваріантних, тобто, незалежних від змін умов, характеристик, які або послаблюють, або посилюють ціннісну домінанту гуманістичного змісту всієї парадигми інформативно-комунікативних відносин у сфері державного управління. Єдиний інформаційний простір органів державної влади означає використання сумісних інформаційних технологій, загальні вимоги до формування інформаційних ресурсів і взаємний доступ до них з урахуванням обмежень, що накладають правовими режимами інформації, установленими в цих органах. У цьому зв'язку виникають проблеми як відновлення державної політики в цій сфері, так і створення адекватної нормативної правової бази. Причому важливо визначитися в рівні правового регулювання. На

рівні закону (найімовірніше в різних законах) необхідно закріпити обов'язки органів влади й органів місцевого самоврядування по використанню ІТ, створенню загальнодоступних інформаційних ресурсів і наданню інформації (інформаційному обслуговуванню) фізичним і юридичним особам на новій технологічній базі. Крім того, необхідно законодавчо закріпити всі правові режими безпеки інформації з обмеженим доступом, а також інформації, доступ до якої не може бути обмежений. Необхідно продумати питання збереження загальнодоступних і інших інформаційних ресурсів органів влади, створених з використанням ІТ, з урахуванням технічного прогресу в цій сфері, у результаті якого удосконалюються формати надання інформації, носії інформації, засоби доступу й обробки інформації. Треба сказати, що в умовах обмеженого правового регулювання загальних питань використання ІТ у сфері державного управління, в окремих сферах суспільного життя ці питання пророблені з різним ступенем деталізації. Найбільш давню історію має використання в діяльності органів державної влади автоматизованих систем правової інформації.

Досить часто спостерігається випадковість, а тому і вимушена непрозорість, контактів між державою і суспільством, еkleктичне сполучення ідеологічних і позаідеологічних засобів символізації в названій сфері створює багато труднощів в розумінні всіх процесів організації інформаційно-комунікаційного простору України. Прикладом однієї з найважливіших і вкрай негативних тенденцій може бути потужна хвиля міфологізації нашої історії, сплеск ірраціоналізму й містики, безпрецедентні за своїми масштабами нападки на раціональні форми ведення господарства.

Демонструючи повну безпорадність людини перед викликами та загрозами глобальних економічно-фінансових, екологічних криз, вихід із яких можливий тільки на основі науки, найняті ними сучасні оракули постійно ведуть через засоби масової інформації «пошук» шляхів і методів стабілізації на підставі міфологем (міфоподібних, квазіміфологічних структур), закріплюючи їх у масовій свідомості (фольклорні, літературно-художні образи, розхожі стереотипи повсякденної свідомості), тиражують свої висновки у рекламі. Здається, що влада усунулась від проблем знаходження оптимального балансу між потребою змін та збереженням цілісної системи управління суспільним розвитком ме-

тодами, які притаманні традиції розвитку держави. В таких умовах виникає загроза згортання діалогових обмінів між владою і суспільством, і тут багато що починає дедалі більше залежати від рівня комунікативної компетентності державних службовців, якості надання ними інноваційних рішень в управлінні, механізмів і інструментів щодо управління накопиченим державним апаратом ресурсом знань і інформації, спроможності адекватно реагувати на вимоги соціальних викликів, притаманних інформаційній добі розвитку. Відсутність такої компетенції в організації публічної влади вже перетворила всю систему нашого державного управління у важкокеровану, а тому часто вводить її у стан нерівноваги, змушує позбуватися фундаментального підґрунтя, перетворюючи всі процеси легітимації, тобто, підтвердження законності будь-якого права або повноваження управлінського впливу в нашому розширеному суспільстві в хаотичні дії. Шляхи протистояння викликам і загрозам, що постають перед Україною у процесі глибокої модернізації сучасного економічного і суспільно-політичного розвитку, слід шукати у нових підходах до управління суспільним розвитком і нових моделей взаємодії між різними гілками влади та державою і громадянами, які пропонують через новітні ІКТ свої потреби і можливості оперативно доводити через інститути громадянського суспільства змістовну управлінську інформацію до відома громадян і суспільства в цілому. Взагалі аналіз еволюції парадигм організації сучасного державного управління в Україні свідчить, що його ефективність завжди була залежна від залучення до процесу прийняття та реалізації політичних і економічних рішень осередків громадянського суспільства, яке починає дедалі більше унааявлювати державу, особливо, сьогодні, в час великих криз і потрясінь. Саме тому нам конче потрібна всебічна та радикальна реформа науки про публічне управління суспільним розвитком через комунікативні процеси.

Використання ІКТ у всіх сферах життєдіяльності держави загострює проблему забезпечення інформаційної безпеки, оскільки підвищується рівень зовнішніх і внутрішніх загроз, спрямованих на порушення роботи систем і мереж зв'язку, несанкціонований доступ до захищеної законом інформації, поширення шкідливих програм. Частина цих загроз реалізується при створенні інформаційних систем органів державної влади з ви-

користанням неліцензійного програмного забезпечення, а також несертифікованих програмно-технічних засобів іноземного виробництва, що мають недеklarовані можливості. Запобіганням таких загроз може послужити заборона використання подібних засобів в органах державної влади, на небезпечних й особливо небезпечних об'єктах, зокрема у важливих і режимних об'єктах і в інших сферах, де порушення системи управління, заснованої на ІКТ, може спричинити серйозні наслідки для людини, суспільства й держави. Дуже важливо, щоб широка громадськість була інформована про факти зазіхання на ІКТ в органах державної влади й про комп'ютерну злочинність у цілому, а також про відповідальність правопорушників.

12
— Можна сказати, що сьогодні сама суть конфлікту між народом і владною елітою полягає у недовірі до легітимності засобів подання змістовної інформації і дій останньої. Народ відчуває, що еліта нав'язує через свої політичні утворення, сформовані за межами України, мету нашого поневолення і засоби її досягнення. Саме тому вкрай актуальною для нашого позитивного розвитку стає прийняття Закону України про проведення референдумів. Державна політика має слідувати у фарватері народних настроїв і вимог – в цьому її сенс, безумовно, Закон про референдуми по народній ініціативі вимагатиме змін до Конституції України.

Першим законом, який залучив всіх нас до активного обговорення цієї виключно актуальної для сучасного суспільства теми став Закон України «Про доступ до публічної інформації» [1]. Він окреслив питання логічності і законності існуючих регламентів правил поведження із змістовною інформацією і, зокрема, доступу громадян до інформації владних структур. Він вперше окреслив контури проблем надання доступу громадян до інформації, якою користуються можновладці при прийнятті управлінських рішень. Важливо, що із наголосом на визнання її публічною, тобто, такою, що належить суспільству. Саме з таких позицій закріплено у нашій Конституції, ст. 34, право громадян України на інформацію.

Всі наші закони в сфері інформаційних відносин, приховування владними структурами інформації, до того ж такої, яка має загальне або публічно-національне значення, розглядають як ознаку протиправних дій влади, оцінюються як шахрайство, змова або навіть підривна діяльність державно-управлінських структур (апарату),

аж до такої кваліфікації вчинку, як зрада Батьківщині. Вони проголошують право громадян вільно шукати, отримувати, передавати (продукувати, генерувати) і розповсюджувати інформацію всюди, таких окремих законів і підзаконних актів у нас існує багато, настав час їх значною мірою упорядкувати і модернізувати. Однак, на жаль, і багатотисячолетня традиція їх застосування, головним чином, силовими структурами, свідчить, що спеціальні закони у суспільно-політичних відносинах в сфері інформаційної діяльності подовжують постійно і безсистемно напрацьовуватися. Тут і Цивільний Кодекс, і закони про авторське право й суміжні права, окремі правові акти, за допомогою яких владні структури намагаються враховувати специфіку інформаційних послуг як об'єкта правового регулювання. Щоб все це вивчити, проаналізувати, зробити правильні висновки потрібен час і воля суспільства розпочати таку роботу.

Право громадян на інформацію всюди, як правило, декларується, практично без обмежень, і в будь-якій формі. Фактично всі розвинені країни світу, спираючись на досвід законодавців США і їх закон «Про свободу інформації», не мають особливих правових проблем щодо оголошених прав громадян про доступ до джерел змістовної інформації. Відкритий із другої половини 80-х років минулого століття вільний і фактично безкоштовний доступ до інформації через Інтернет зіграв тут найважливішу роль. Це, зокрема, сприяло становленню в Україні засад сучасної демократії і, як наслідок, нових інформаційно-комунікативних зв'язків орієнтованих на розбудову демократичного громадянського суспільства.

Всюди в світі процеси розвитку демократії, відбувається виключно на тлі бурхливого розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і кардинальних змін по відношенню суспільства до самого поняття «інформація», хоча загального визначення його поки ще не існує. Поняття «інформація» по своїй суті є вкрай дискусійним. У кожній сфері знання це розуміється по своєму, що приводить до того, що саме поняття багатьма починає сприйматися інтуїтивно. Незважаючи на великий потік спеціальної літератури, проблема визначення поняття, яке б відбивало й розкривало найбільш загальні й істотні властивості інформації, і сьогодні воно залишається предметом багатьох наукових і філософських дискусій. Так, визначення, запропоноване Н. Вінером, розглядає інформацію як категорію ідеального порядку, як категорію розу-

мову: «Інформація – це позначення змісту (сенсу), отриманого із зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього й пристосовування до нього наших почуттів» [2]. Його, звичайно, важко назвати вичерпним, тому що воно має певно антропологічний відтінок. Дана дефініція, по суті, близька до спроб розкрити категорію «інформація» через взаємодію об'єкта будь-якої природи із зовнішнім середовищем. Інформація – це пояснення, научення (знання), якісь відомості. Його не можна змішувати поняття «інформації» з поняттям «дані», що більше дає уявлення про представлення фактів і ідей у формалізованому вигляді, придатному для передачі й обробки в деякому інформаційному процесі. Інформацію можна було б охарактеризувати і як категорію, що позначає зміст комунікації. Тобто, результат відбиття зміни стану об'єкта, зміни його організації за рахунок впливу «повідомлення» із зовнішнього середовища. Поява комп'ютера в системі передачі інформації обумовлює ще більш глибоку інтеграцію змісту (сенсу) цього поняття. Активізувавши всі процеси у взаємодії суб'єктів державного і соціального управління суспільства, новітні ІКТ змусили всюди активно встановлювати нові інформаційні правовідносини, оскільки економіка, політика, військова сфера та все інше занадто тісно переплелось у світовому інформаційному просторі.

Всі новітні досягнення в розвиткові комунікативних властивостей суспільства ставлять питання про право громадян на інформацію, і вони стають найбільш вагомими в парадигмі проблем суспільного розвитку. Так, ступінь інформованості населення стає не просто умовою свободи людини в суспільстві, але й обумовлює її участь в управлінських діях влади. Саме тому приклад останньої виборчої кампанії ми можемо розглядати через призму того, що поява нових парламентських партій віддзеркалює потребу українського народу у розширенні своїх інформаційних джерел, народ хоче знати більше і через нові партії вводить в національний інформаційний простір по новому сформовані джерела змістовної інформації про кадрове наповнення владних структур, про те, як має і як розвивається Україна, про становлення держави, структур громадянського або демократичного управління, щоб не допустити до управління країною не тільки олігархів, які своєю вдачею захопили економічну владу в країні, а й їх нащадків, які вже виховані на підґрунті інших культур.

Багато в чому прогрес в розвитку інформаційної свободи громадян у нас поки що лише декларується. Підвищення ролі громадян в організації державного управління немає і насправді все набагато складніше. Сьогодні активного застосування набувають технології системного впливу інформаційно-комунікативної діяльності на психіку і поведінку людини [3]. Безумовно, навіть просте розуміння таких проблем свідчить про розвиток демократичних засад в нашому суспільстві і є дієвим стимулом для формування досконалих юридичних норм поведінки представників владних структур із громадянами, але поки що високий рівень правового нігілізму громадян і низький рівень авторитету державної влади і довіри до неї процес стримує. Ми бачимо, що поки що умов для розвитку системи інформаційної толерантності в Україні немає, а причиною є те, що наші громадяни не стають повноцінними суб'єктами процесів прийняття владних рішень. Це, у свою чергу, не дозволяє і самій владі підвищувати вимоги до себе як до відповідального постачальника повної і змістовної інформації суспільству, використовувати її в якості повноцінного інвестиційного ресурсу розвитку.

В житті нашого сучасного суспільства віддзеркалюються дві сторони одного процесу – розрив між реальним життям і існуючим правом, який, на жаль, збільшується. І тут треба визнати, що взагалі нормативістська теорія права, як і політика наведення порядку «зміцненням» законності, спираючись виключно на кримінально-правові заходи в суспільстві, яке веде активно пошук шляхів демократичного розвитку і активно розвивається, буде постійно потерпати від кризи.

Джерела та література:

1. Закон України про доступ до публічної інформації від 13 січ. 2011 р., № 2939-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

2. Винер Н. Человеческое использование человеческих существ: кибернетика и общество // Винер Н. Человек управляющий. – СПб., 2001.

3. Соснін О.В. Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства // Віче, журнал Верховної Ради України, № 20 (329), 2012. – С. 22-26.